

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЗДВН
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ЛЦДН у м. СУМИ

До захисту допускається
Завідувач кафедри, проф.

_____ В. М. Боронос
« ____ » _____ 2021 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

НА ТЕМУ:

Фінанси малого підприємства

Освітній ступінь – «бакалавр»

Спеціальність – 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітня програма – «Фінанси та облік в підприємстві»

Керівник роботи:

(підпис)

Г.О.Ілляшенко
(ініціали, прізвище)

Студент:

(підпис)

Г.О. Ярош
(ініціали, прізвище)

Група:

Фз-71с

Суми
2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І
ПІДПРИЄМНИЦТВА

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри, проф.

_____ В.М.
Боронос
« ____ » _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи бакалавра

Студент(-ка) групи Фз-71с _____ інституту (центру) ЛЦДН спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та страхування» (освітньої програми – «Фінанси та облік в підприємстві»)

Ярош Ганна Олегівна

(ПІБ)

Тема роботи: Фінанси малого підприємства

Затверджено наказом по СумДУ № _____ від « ____ » _____ 2021 р.

Термін здачі студентом завершеної роботи «1 8» червня _____ 2021 р.

Вихідні дані до роботи: нормативні й законодавчі акти, матеріали державної статистичної звітності, відомчі постанови, інструкції та положення, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності суб'єктів господарювання, організацій та установ тощо.

Зміст основної частини роботи (перелік питань для розроблення):

Дата видачі завдання: « ____ » _____ 2021 р.

Основна частина дипломної роботи складається з трьох розділів. У першому розділі «Теоретичні основи фінансів малого підприємства» розкривається сутність поняття фінансів малого підприємства, механізмів фінансування, а також їх діяльність. У другому розділі «Аналіз особливостей функціонування малого підприємства» проводиться загальний аналіз фінансової звітності малого підприємства, його рентабельності, ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості. Третій розділ роботи «Головні проблеми та шляхи розвитку малого підприємництва» розкриває головні проблеми для розвитку малого підприємництва, а також основні підходи щодо їх подолання.

Керівник кваліфікаційної роботи бакалавра: _____

_____ (прізвище, ініціали)

_____ (підпис)

Завдання прийнято до виконання « ____ » _____ 2021 р.

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: 38 с., містить 11 рис., 11 табл., 38 джерел літератури.

Основна мета роботи – вивчення теоретико-методичних аспектів функціонування фінансів малих підприємств, аналізу діяльності, а також пошук шляхів їх розвитку.

Предмет дослідження – фінанси малих підприємств.

Об'єкт дослідження – теоретичні та практичні основи функціонування малого підприємства.

Методи дослідження : розрахунково-аналітичний, табличний, графічний аналіз, вертикальний (структурний) і горизонтальний (часовий) фінансовий аналіз.

У першому розділі «Теоретичні основи фінансів малого підприємства» розкривається сутність поняття фінансів малого підприємства, механізмів фінансування, а також їх діяльність.

У другому розділі «Аналіз особливостей функціонування малого підприємства» проводиться загальний аналіз фінансової звітності малого підприємства, його рентабельності, ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості.

Третій розділ роботи «Головні проблеми та шляхи розвитку малого підприємництва» розкриває головні проблеми для розвитку малого підприємництва, а також основні підходи щодо їх подолання.

ФІНАНСИ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА, МЕХАНІЗМИ ФІНАНСУВАННЯ, ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ , СКОРОЧЕНА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ.

ЗМІСТ

	Стор
ВСТУП	6
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1 Фінанси малих підприємств та їх особливості	8
1.2 Механізми фінансування малого підприємства	11
1.3 Діяльність малих підприємств на території України	12
2 АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФІНАНСІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА	18
2.1 Коротка характеристика малого підприємства і загальний аналіз його фінансової звітності	18
2.2 Аналіз показників фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності та рентабельності	23
3 ГОЛОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	30
ВИСНОВОК	33
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	35

ВСТУП

Актуальність теми роботи

Формування та розвиток вільного малого підприємництва є основною умовою становлення конкурентного ринкового середовища, від чого залежить ефективність антимонопольної політики і успіх ринкових перетворень.

Малий бізнес в силу обмеженості масштабів своєї діяльності, а також інших специфічних особливостей спрямований в основному на задоволення місцевих потреб у товарах і послугах і, отже, має переважно регіональну спрямованість. Необхідно відзначити, що представники малого бізнесу дозволяють створити ефективну економічну базу використання виробничого потенціалу регіонів, формують умови для розвитку підприємництва в усіх ринкових нішах, дають значне число нових робочих місць, забезпечують задоволення потреб місцевого населення, в певній мірі знижують наслідки соціальних потрясінь, що в т.ч. обумовлено з їх тіньовою діяльністю.

В даний час вже не потрібні докази того, що малий бізнес є невід'ємною частиною економіки. Неможливо уявити сучасну економіку без добре розвинутого малого бізнесу, який, з одного боку, в якійсь мірі протистоїть великому бізнесу і з цієї точки зору робить економіку більш гнучкою.

Метою роботи є вивчення теоретико-методичних аспектів функціонування фінансів малих підприємств, аналізу діяльності, а також пошук шляхів їх розвитку.

Для досягнення поставленої мети були поставлені і вирішені наступні завдання:

- проаналізувати теоретичні підходи щодо визначення поняття малого підприємства;
 - розглянути основні механізми фінансування малого підприємства;
 - проаналізувати діяльність малих підприємств на території нашої держави;
 - дослідити фінансову звітність малого підприємства ;
 - розрахувати основні фінансові показники малого підприємства;
 - розробити заходи розвитку малого підприємництва
- Об'єктом дослідження є фінанси малого підприємства.

Предмет дослідження: теоретичні та практичні основи функціонування малого підприємства.

Методи дослідження : розрахунково-аналітичний, табличний, графічний аналіз, вертикальний (структурний) і горизонтальний (часовий) фінансовий аналіз.

У першому розділі «Теоретичні основи фінансів малого підприємства» розкривається сутність поняття фінансів малого підприємства, механізмів фінансування, а також їх діяльність.

У другому розділі «Аналіз особливостей функціонування малого підприємства» проводиться загальний аналіз фінансової звітності малого підприємства, його рентабельності, ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості.

Третій розділ роботи «Головні проблеми та шляхи розвитку малого підприємництва» розкриває головні проблеми для розвитку малого підприємництва, а також основні підходи щодо їх подолання.

Під час виконання даної дипломної роботи використовувалися праці вітчизняних вчених, методичні рекомендації, законодавчі та нормативні акти, матеріали періодичних та спеціалізованих видань, фінансова звітність малого підприємства.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Фінанси малих підприємств та їх особливості

Аналіз наукової літератури показав, що обов'язковим елементом ринкової економіки вважається функціонування малого підприємства. Мале підприємство функціонує у всіх державах світу і включає ті сфери господарської діяльності, які не заборонені законом. Мале підприємництво залишається одним з найбільш важливих секторів економіки і в той же час, як демонструє досвід, дає право вирішувати неабиякі труднощі в соціально-економічному і політичному напрямку. [1-16]

Проблема визначення поняття “мале підприємство” розглянута багатьма науковцями. Певні групи дослідників ще досі не можуть визначитися із розмежуванням поняття “мале підприємство” і поняття “малий бізнес” та стверджують, що терміни є абсолютно ідентичними, інші ж, навпаки, кажуть про їх кардинальну різницю. [17-24]

Загалом вчені вбачають три підходи щодо визначення цих понять. За першим підходом (рис.1.1) малий бізнес є ширшим поняттям, аніж мале підприємництво. Теперішні прибічники даної версії вважають, власне що бізнес охоплює зв'язки, які з'являються між усіма членами ринкової економіки, і стосується не лише тільки підприємців, а й покупців, найманих робітників та державні структури.

Рисунок 1.1- Підхід 1(Бізнес є ширшим ніж підприємництво) [17-24]

Другий підхід вбачає (рис.1.2), що мале підприємництво є ширшим, ніж малий бізнес. Пов'язано це з тим, що бізнес охоплює тільки сферу торгівлі, а

підприємництво – виробництво і обіг. Цей погляд є розповсюдженим серед науковців.

Рисунок 1.2- Підхід 2 (Підприємництво є ширшим ніж бізнес) [17-24]

Згідно з думкою прибічників третього підходу (рис.1.3) , то поняття малого бізнеса і малого підприємництва є однаковими, синонімічними поняттями. Зараз цей підхід має все більше прибічників як і в західній, так і в вітчизняній літературі.

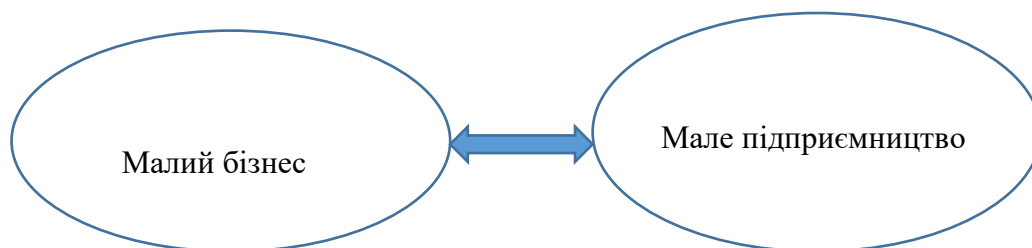

Рисунок 1.3- Підхід 3 (Бізнес і підприємництво тотожні поняття) [17-24]

Взагалі в законодавстві України не використовується термін “малий бізнес”, а застосовується поняття “мале підприємництво”.

Відповідно до законодавства України термін підприємництво визначається як самостійна, систематична на власний ризик діяльність з виробництва продукції, наданню послуг і виконанню робіт, головна мета якої полягає в отриманні прибутку. [25]

Бізнес визначається як підприємницька, комерційна чи будь-яка інша діяльність яка ведеться суб'єктами ринкової економіки та державними органами за рахунок власних або позикових коштів під свою відповідальність і головними цілями якої є отримання прибутку і розвиток власного підприємства. [26]

У різних державах світу різні критерії щодо визначення малого підприємства. Були встановлені граничні величини після яких підприємство перестає відноситись до категорії малих. На сьогоднішній день у світовій

практиці було нараховано більш ніж 50 статистичних критеріїв щодо віднесення підприємств до категорії малих. Всі вони визначаються за якісними, кількісними та комбінованими характеристиками. [27]

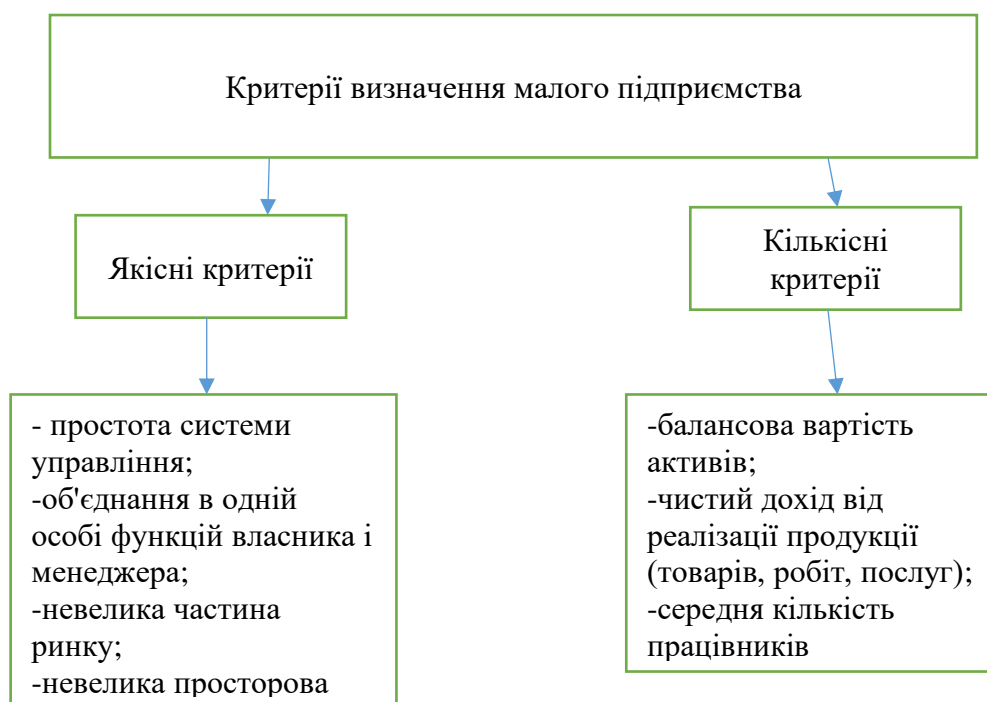

Рисунок 1.4- Критерії визначення малого підприємства [27]

Головні критерії відносу підприємств до малих в Україні зафіксовані на законодавчому рівні. Підприємства відносять до малих за їх середньою кількістю працівників та за річним доходом від будь-якої діяльності.

До суб'єктів малого підприємництва відносять: фізичних осіб (підприємців) та юридичних осіб (суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності), у яких середня кількість працівників не більше 50 чоловік та річний дохід яких не більше 10 мільйонів євро. [28]

Підприємства малого бізнесу також керуються і загальними принципами підприємництва, згідно з яких вони :

- можуть вільно вибирати вид своєї підприємницької діяльності
- можуть вільно наймати працівників на роботу
- можуть самостійно формувати програми діяльності, вибирати постачальників та споживачів, залучати матеріально-технічні, фінансові та

інші видів ресурсів, встановлювати ціни на продукцію та послуги , які не заборонені законодавством

- можуть вільно розпоряджатися своїм прибутком, після сплати податків, зборів та інших платежів, які передбачені законом;

- можуть самостійно вести свою зовнішньоекономічну діяльність і використовувати частку з валютної виручки на власний розсуд.

Для того щоб здійснювати свою підприємницьку діяльність підприємства повинні мати ресурсне забезпечення у складі якого першочергова роль відводиться фінансам. [29]

1.2 Механізми фінансування малого підприємства

Механізм фінансування малого бізнесу - це система форм, способів і засобів впливу на процес фінансування їх роботи.

Він складається під впливом 3-х елементів: підприємств, ринку і держави.

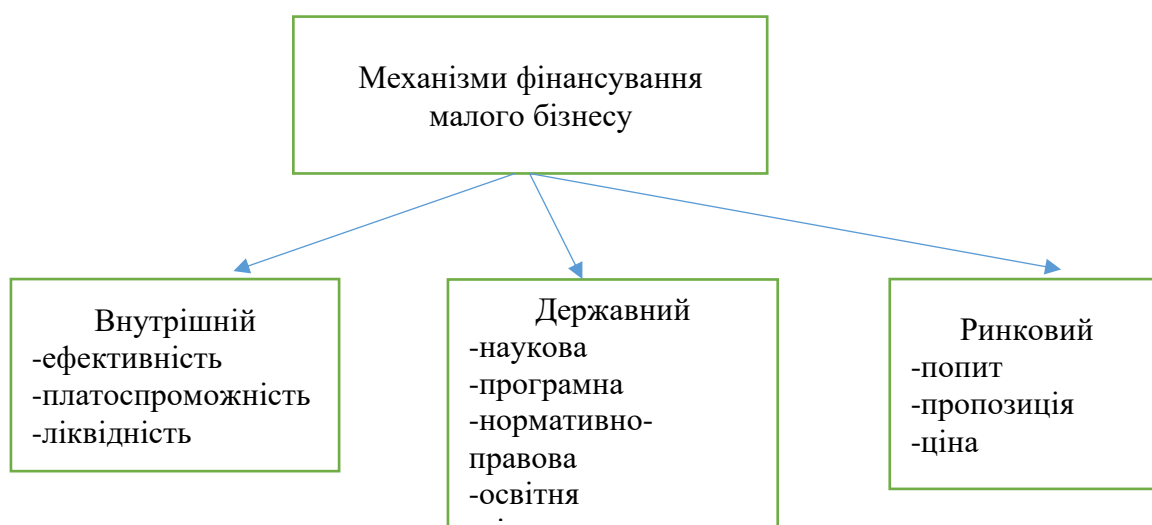

Рисунок 1.5- Механізми фінансування малого бізнесу[30]

Якраз на цих трьох складових і ґрунтується система регулювання різноманітних напрямів діяльності малого бізнесу. Державі надається ключова роль у сприянні полегшеного доступу малих підприємств до джерел фінансування методом впровадження схем, товарів і програм державної допомоги малого бізнесу.

Надаючи фінансову підтримку малому підприємству інвестори і кредитори звертають свою увагу на внутрішній механізм фінансування, який передбачає три основні складові:

- забезпечення платоспроможності шляхом регулювання величини та структури майна й капіталу підприємства;
- ефективне використання та збільшення власного капіталу;
- забезпечення ліквідності активів.

Державний механізм фінансування малого бізнесу прогнозує утворення ціни фінансових ресурсів з включенням нормативно-правових, наукових, освітніх та програмних компонентів. Іншими словами, підприємства малого бізнесу мають можливість до дешевих фінансових ресурсів, перспективність яких науково аргументована. Здебільшого фінансування відбувається на підставі цільових комплексних програм, керуючись ухваленими нормативно-правовими актами. При цьому суттєва увага надається освітницькій роботі з підприємцями під час здійснення розробки цільових програм щодо розвитку малого підприємства.

Щодо ринкового механізму фінансування малого бізнесу, то він містить попит, пропозицію й сформовану на їх базі ціну. Водночас вказана модель значно різниться з моделлю визначення ринкової ціни на товари, послуги чи роботу. Визначення ціни фінансових ресурсів для малого підприємства базується на взаємодії попиту та пропозиції, а також внаслідок включення до ринкового механізму додаткових складових, які впливають на визначення остаточної ціни фінансових ресурсів або можуть стати причиною для відмови у наданні їх в борг. [31]

Отже, механізм фінансування малого бізнесу представляє собою складну систему взаємодії внутрішнього, державного й ринкового механізмів.

1.3 Діяльність малих підприємств на території України

За думкою деяких українських науковців [32-36] в Україні помічений недостатній рівень розвитку малого підприємництва. Насамперед це є значним недоліком в загальнодержавній та регіональній політиці держави. Науковці вважають, що підприємці стикаються з багатьма проблемами, вони

потребують скорочення податкового навантаження, пільгового кредитування і, взагалі, потрібно зробити діючі механізми задля регулювання підприємницької роботи.

Щоб оцінити діяльність роботи малих підприємств на території України в період з 2016-2019 рр. звернемося за даними до Державної служби статистики, яка знаходиться у відкритому доступу.

За даними Державної служби статистики основними показниками діяльності малих підприємств на території України (табл.1.1) є: кількість підприємств, кількість зайнятих працівників, кількість найманих працівників, витрати на персонал, витрати на оплату праці, обсяг реалізованої продукції, обсяг виробленої продукції, капітальні інвестиції.

Виходячи з даних табл.1.1 ми бачимо позитивну динаміку основних показників діяльності малих підприємств в Україні в період з 2016 по 2019 рр.

Таблиця 1.1- Основні показники діяльності малих підприємств в Україні за 2016-2019 р.р. [39]

Найменування показника	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.
Кількість підприємств (од.)	291154	322920	339374	362328
Кількість зайнятих працівників (тис.ос)	1591,7	1658,9	1641	1746,6
Кількість найманих працівників (тис.ос)	1505,9	1562,4	1553,8	1583,3
Витрати на персонал (млн.грн)	70196,8	101345,2	124619,7	148403,9
Витрати на оплату праці (млн.грн)	57591,9	83077,5	101039,3	121440,8
Обсяг реалізованої продукції (млн.грн)	1177385,2	1482000,7	1766150,4	1839875,9
Обсяг виробленої продукції (млн.грн)	690054,9	875963,4	1045156,2	1309324,9
Капітальні інвестиції (млн.грн)	59937,7	80497,7	83965,2	83070,8

Загалом кількість малих підприємств становить майже 98% (рис.1.6) від їх загальної кількості, що свідчить про значущість для економіки України. Кількість підприємств за 2016-2019 рр. збільшилась на 71154 од., що становить 24,4%.

Рисунок 1.6- Кількість підприємств за їх розмірами (од.) [39]

Кризові явища, які почалися в Україні з 2014 року скоротили і кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення. В 2016 році цей показник досяг провалу (рис.1.7). Починаючи з 2017 року вбачаємо ріст, а саме цьому допомогли зміни в податковому законодавстві, де знизився єдиний соціальний внесок до 22% і він дав поштовх щодо можливості легалізувати найману працю, а також направити зекономлені кошти на розвиток підприємств.

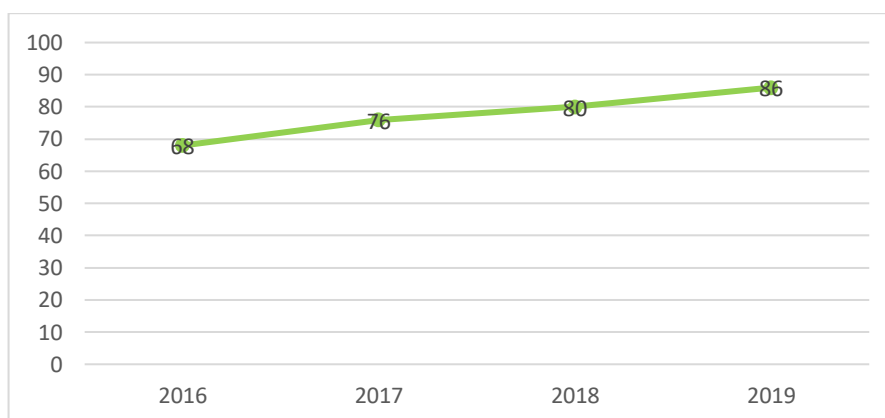

Рисунок 1.7- Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення (од.) [39]

На рисунку 1.8 можна побачити, що основну економічну діяльність з швидким обігом грошей здійснюють підприємства оптової та роздрібною торгівлі. На другому місці йде сільське господарство, на третьому промисловість.

Малі підприємства нерівномірно розподіляються за регіонами (рис.1.9). Так основна кількість підприємств припадає на м.Київ (27%), далі йдуть Дніпропетровська обл. (8%), Одеська обл. (7%) та Харківська обл. (7%). Все

це обумовлюється тим, що з більш високим рівнем урбанізації, більш високий процент концентрації малих підприємств.

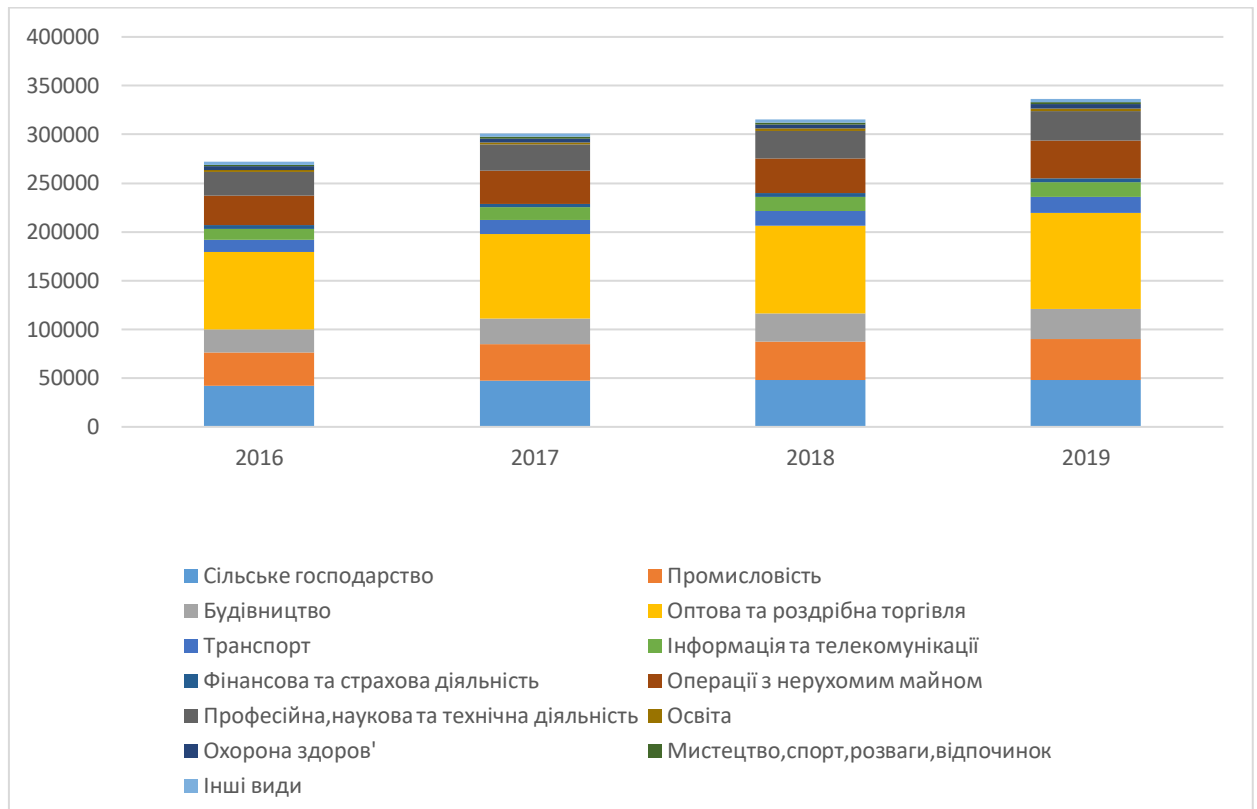

Рисунок 1.8- Кількість малих підприємств за видами економічної діяльності (од.) [39]

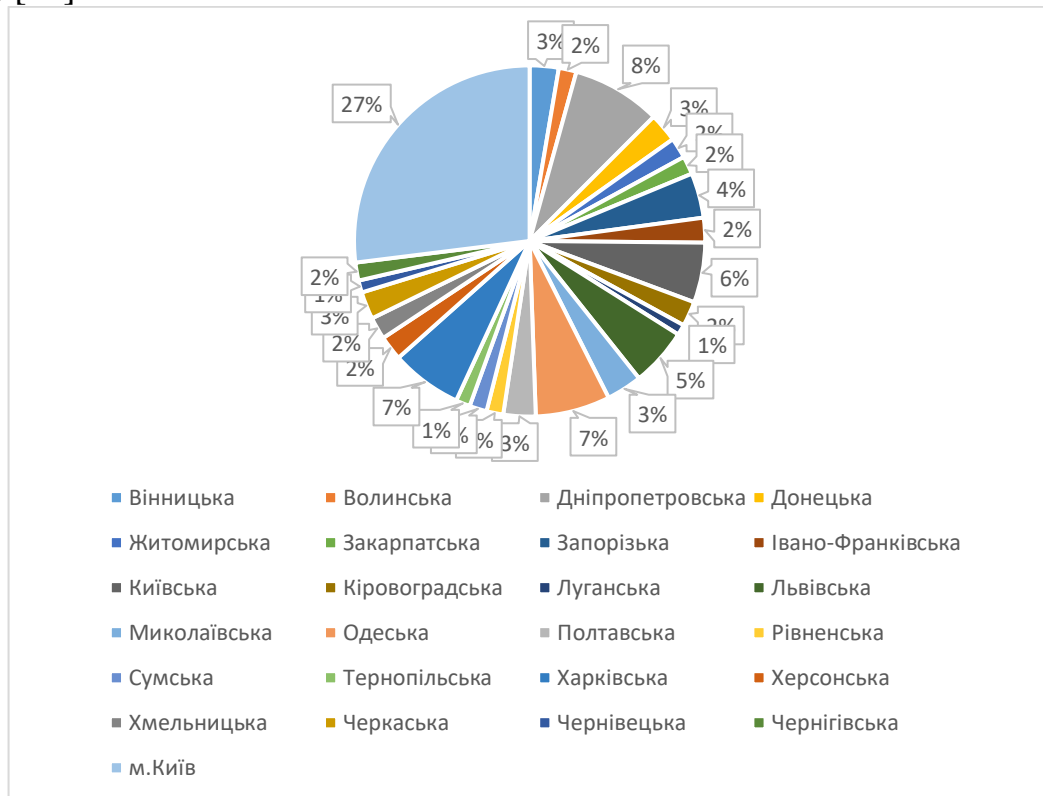

Рисунок 1.9- Кількість малих підприємств за регіонами у 2019 році(од.) [39]

Одним з важливих показників функціонування малого підприємництва є обсяг його реалізованої продукції. За даними рис.1.10 цей показник демонструє позитивну динаміку. Так показник з 2016 року зріс на 662 490,7 тис.грн, що у відсотковому відношенні становить 56,26%.

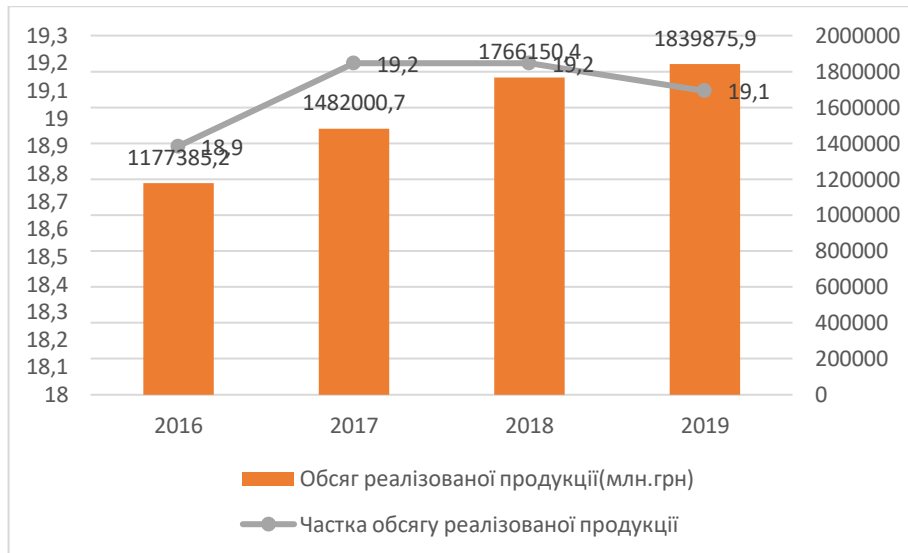

Рисунок 1.10- Обсяг реалізованої продукції малого підприємництва та його частка до загального обсягу реалізованої продукції (млн.грн.) [39]

Результативність діяльності малих підприємств відображається у його фінансовому результаті. Так, кожне підприємство прагне до одержання прибутку. Аналіз динаміки чистого прибутку показав позитивну тенденцію. Згідно рис.1.11 за 2016-2019 рр. зменшилася збитковість підприємств. Якщо на 2016 рік вона становила (-131505,5 млн.грн), то вже в 2019 році (-73113,6 млн.грн), тобто скоротилася на 58 391,9 млн.грн (44,4%). І навпаки, виріс прибуток в 2016 році становив (99298,7 млн.грн), то вже в 2019 році (162563 млн.грн), тобто збільшився на 63264,3 млн.грн (38,9%).

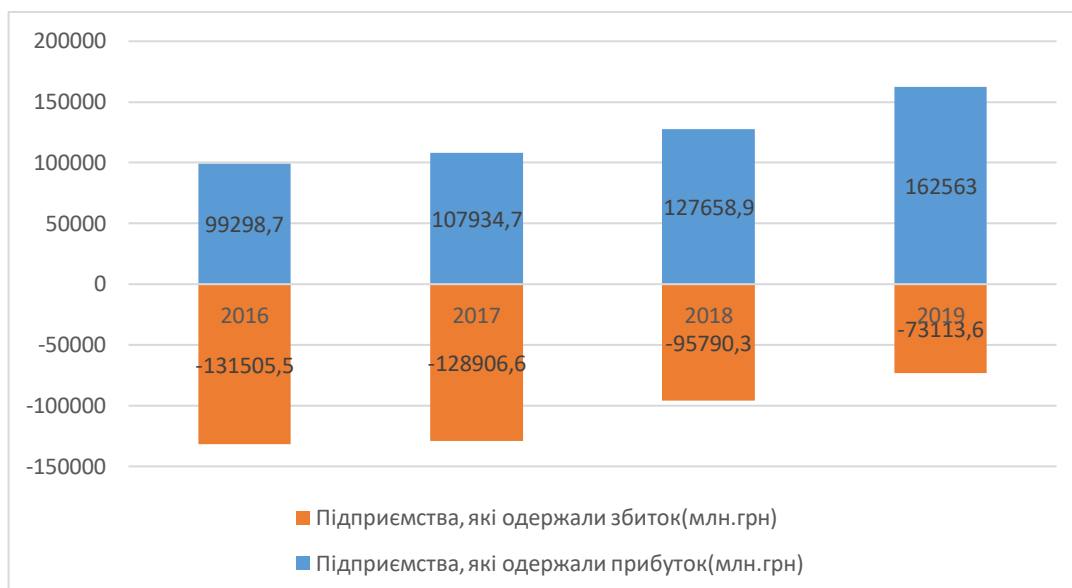

Рисунок 1.11- Малі підприємства, які одержали прибуток та підприємства, які одержали збиток (млн.грн) [39]

Отже, за результатами даного дослідження вбачається, що малі підприємства займають домінуючу позицію в економіці України та мають позитивну тенденцію до покращення свого стану. Це дуже добре простежується після змін в податковому законодавстві та після подій, які відбулися в економіці України (війна на Сході України та вплив загальноекономічних кризових явищ).

2 АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФІНАНСІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Коротка характеристика малого підприємства і загальний аналіз його фінансової звітності

Проведемо аналіз фінансів малого підприємства на прикладі ТОВ «Агроекосервіс» де і проходила переддипломна практика. Для того, щоб проаналізувати фінансовий стан підприємства скористуємося скороченою фінансовою звітністю малого підприємства, яка включає в себе баланс та звіт про фінансові результати.

Товариство з обмеженою відповідальністю «Агроекосервіс» - мале підприємство, основна економічна діяльність якого полягає в оптовій торгівлі хімічними продуктами. Підприємство зареєстроване 18 листопада 2004 року, станом на 2021 рік не перебуває в процесі припинення.

Місцезнаходження підприємства: Україна, 40007, Сумська обл., місто Суми, вул.Промислова, будинок 2.

Розмір статутного капіталу 24 000,00 грн.

До основної економічної діяльності підприємства відноситься оптова торгівля хімічними добривами.

В 2021 році на підприємстві працює 7 осіб: директор, 2 заступники, 2 бухгалтери та 2 менеджери.

Для того щоб порівняти кожен позицію балансу з попереднім роком скористаємося методом горизонтального аналізу.

Таблиця 2.1- Горизонтальний аналіз активу балансу малого підприємства ТОВ «Агроекосервіс» за 2018-2020 рр., (тис. грн.)

Показник	2018	2019	2020	Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення %	
				2019 до 2018	2020 до 2019	2019 до 2018	2020 до 2019
I. Необоротні активи							
Основні засоби	28,8	22,1	19,5	-6,7	-2,6	-23,26	-11,76
первісна вартість	112,9	112,9	107,5	0	-5,4	0	-4,78
знос	84,1	90,8	88,0	6,7	-2,8	7,97	-3,08
Інші необоротні активи	-	-	-	-	-	-	-

Усього за розділом I	28,8	22,1	19,5	-6,7	-2,6	-23,26	-11,76
II. Оборотні активи							
Запаси	3,8	105,2	374,6	101,4	269,4	2 668,42	256,08
у тому числі готова продукція	3,8	105,2	374,6	101,4	269,4	2 668,42	256,08
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	-	10 520,9	258,2	10 520,9	-10 262,7	10 520,9	-97,55
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	-	22,0	92,9	22,0	70,9	22,0	322,27
Інша поточна дебіторська заборгованість	544,2	19 457,5	11 737,0	18 913,3	-7 720,5	3 457,43	-39,68
Гроші та їх еквіваленти	42,8	39,2	1 501,1	-3,6	1 461,9	-8,41	3 729,08
Інші оборотні активи	-	-	1 620,8	-	1 620,8	-	1 620,8
Усього за розділом II	590,8	30 144,8	15 584,6	29 554	-14 560,2	5 002,37	-48,3
Баланс	619,6	30 166,9	15 604,1	29 547,3	-14 562,8	4 768,77	-48,27

На основі даних таблиці 2.1 можна зробити наступні висновки: в 2019 році відносно 2020 року відбувся приріст загальної вартості майна на 4 768,77%.

Необоротні активи зменшилися за період в порівнянні з оборотними, які виросли на 5 002,37%. Вартість основних засобів скоротилася на 23,26%, це викликано списанням амортизації і тим, що в 2019 році компанія практично не вкладала кошти в придбання основних засобів.

Значно збільшився і запас готової продукції майже на 2 668,42%. Це негативно позначається на фінансовому стані підприємства, адже великі запаси готової продукції свідчать про спад активності підприємства.

Бачимо, що дебіторська заборгованість значно зросла на 10 520,9%. Це позитивний фактор для роботи підприємства, адже ріст дебіторської заборгованості означає і ріст продажів та збільшення частки покупців.

Зниження грошових коштів на 8,41% говорить про труднощі з платежами, а також про зниження ліквідності оборотного капіталу та його оборотності.

В 2020 році в порівнянні з 2019 роком обсяг ресурсів підприємства скоротився на 48,27%. Оборотні активи зменшилися більшою мірою, ніж

необоротні. Вартість основних засобів знизилась на 11,76%, це свідчить про те, що підприємство не купувало основні засоби.

Продовжує збільшуватись і запас готової продукції, а це, як ми вже знаємо, негативна тенденція. Адже збільшення готової продукції, свідчить про зниження його реалізації. З причин незатребуваності, непотрібності продукції або відсутності грошей у замовника.

Спостерігається зниження дебіторської заборгованості на 97,55%, що є негативним фактором. Зниження дебіторської заборгованості може свідчити про те, що у підприємства впали продажі та частка покупців, але це падіння має сезонний характер і є закономірним.

Значно збільшилися і грошові кошти на 3 729,08%, а це говорить про зміцнення фінансового стану підприємства. Вони утворилися за рахунок значних надходжень коштів від покупців продукції протягом року.

Таблиця 2.2- Горизонтальний аналіз пасиву балансу малого підприємства ТОВ «Агроекосервіс» за 2018-2020 рр., (тис. грн.)

Показник	2018	2019	2020	Абсолютне відхилення, +/-		Відносне відхилення %	
				2019 до 2018	2020 до 2019	2019 до 2018	2020 до 2019
I. Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	24,0	24,0	24,0	0	0	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	496,6	855,7	1 730,9	359,1	875,2	72,31	102,28
Усього за розділом I	520,6	879,7	1 754,9	359,1	875,2	68,98	99,49
III. Поточні зобов'язання							
Поточна кредиторська заборгованість за:							
товари, роботи, послуги	-	10 757,6	1 795,8	10 757,6	-8 961,8	10 757,6	-83,31
розрахунками з бюджетом	60,2	71,7	42,2	11,5	-29,5	19,1	-41,14
у тому числі з податку на прибуток	-	71,7	42,2	71,7	-29,5	71,7	-41,14
Інші поточні зобов'язання	38,8	18 457,9	12 011,2	18 419,1	-6446,7	47 471,91	-34,93
Усього за розділом III	99,0	29 287,2	13 849,2	29 188,2	-15 438	29 483,03	-52,71

Баланс	619,6	30 166,9	15 604,1	29 547,3	- 14 562,8	4 768,77	-48,27
--------	-------	----------	----------	----------	---------------	----------	--------

В таблиці 2.2 розглянемо горизонтальний аналіз пасиву балансу за 2018 рік, 2019 і 2020 роки.

Як впливає з розрахунків поданих у таблиці 2.2 у 2019 році порівняно з 2018 роком відбулися такі зміни: збільшення вартості пасивів було викликано збільшенням поточних зобов'язань на 29 483,03 %. Значне зростання власних коштів відбулося за рахунок зростання нерозподіленого прибутку на 72,31 %.

Зареєстрований капітал не змінився і становить 24 тис.грн. У складі кредиторської заборгованості відбулося збільшення за товари, роботи та послуги на 10 757,6 %. Заборгованість за розрахунками з бюджетом зросла на 19,1%, податок на прибуток також зріс на 71,7 %, але вона є поточною і тому була вчасно погашена.

У 2020 році в порівнянні з 2019 роком на 102,28 % зріс прибуток підприємства. Поточні зобов'язання скоротилися на 52,71 %. Кредиторська заборгованість за товари, роботи послуги знизилась на 83,31 %, Також знизилась заборгованість на 41,14 % за розрахунками з бюджетом, у тому числі з податку на прибуток. Зменшення кредиторської заборгованості свідчить, що підприємство виконує свої платіжні зобов'язання. Всі зобов'язання є поточними і тому вчасно погашаються.

Таблиця 2.3- Вертикальний аналіз активу балансу малого підприємства ТОВ «Агрокосервіс» за 2018-2020 рр., (%)

Показник	2018	2019	2020	Абсолютне відхилення, +,-		
				2019 до 2018	2020 до 2019	
I. Необоротні активи						
Основні засоби	4,65	0,07	0,12	-4,58	0,05	
Усього за розділом I	4,65	0,07	0,12	-4,58	0,05	
II. Оборотні активи						
Запаси	0,61	0,35	2,4	-0,26	2,05	
у тому числі готова продукція	0,61	0,35	2,4	-0,26	2,05	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	-	34,88	1,65	34,88	-33,23	
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	-	0,07	0,6	0,07	0,53	
Інша поточна дебіторська заборгованість	87,83	64,5	75,22	-23,33	10,72	
Гроші та їх еквіваленти	6,91	0,13	9,62	-6,78	9,49	
Інші оборотні активи	-	-	10,39	-	10,39	
Усього за розділом II	95,35	99,93	99,88	4,58	-0,05	
Баланс	100	100	100	0	0	

За даними таблиці 2.3 можна зробити наступні висновки: у 2019 році по відношенню до 2018 року питома вага необоротних активів зменшилася на 4,58 пунктів. В загальній структурі активів необоротні активи займають 0,07 %.

Найбільшу питому вагу в структурі активів займає дебіторська заборгованість, це пояснюється тим, що підприємство здійснює свою діяльність через відстрочку платежів. Питома вага дебіторської заборгованості становить 34,88 % і 64,5 % відповідно. Дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги збільшилась на 34,88 пунктів, тоді як інша поточна дебіторська заборгованість навпаки знизилась на 23,33 пунктів. Питома вага інших оборотних активів незначна.

У 2020 році порівняно з 2019 роком питома вага необоротних активів підвищилась на 0,05 пунктів. Це говорить про незначне нарощування матеріально основних фондів. Дебіторська заборгованість за товари, роботу, послуги зменшилась на 33,23 пунктів, проте інша поточна дебіторська заборгованість зросла на 10,72 пунктів. Що свідчить про збільшення обсягів реалізації товарів. Також зріс і обсяг інших необоротних активів на 10,39 пунктів. Питома вага інших оборотних активів незначна.

Таблиця 2.4- Вертикальний аналіз пасиву балансу малого підприємства ТОВ «Агроєкосервіс» за 2018-2020 рр., (%)

Показник	2018	2019	2020	Абсолютне відхилення, +,-	
				2019 до 2018	2020 до 2019
I. Власний капітал					
Зареєстрований (пайовий) капітал	3,87	0,08	0,15	-3,79	0,07
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	80,15	2,84	11,1	-77,31	8,26
Неоплачений капітал	-	-	-	-	-
Усього за розділом I	84,02	2,92	11,25	-81,1	8,33
III. Поточні зобов'язання					
Поточна кредиторська заборгованість за:					
товари, роботи, послуги	-	35,66	11,51	35,66	-24,15
розрахунками з бюджетом	9,72	0,24	0,27	-9,48	0,03
у тому числі з податку на прибуток	-	0,24	0,27	0,24	0,03
Інші поточні зобов'язання	6,26	61,19	76,97	54,93	15,78
Усього за розділом III	15,98	97,08	88,75	81,1	-8,33
Баланс	100	100	100	0	0

Виходячи з даних таблиці 2.4 можна зробити такі висновки:

Незважаючи на те, що в 2019 році в порівнянні з 2018 роком частка власного капіталу зменшилася на 81,1 пункт, його частка в пасиві балансу незначна – 2,92 %. Сума кредиторської заборгованості зросла на 35,66 пунктів, також є збільшення і показника іншої поточної заборгованості, який зріс на 54,93 пункти. Частка кредиторської та іншої заборгованості в позиковому капіталі становить понад 97,08 %, що є негативним показником. Питомі ваги інших складових пасиву незначні.

У 2020 році у порівнянні з 2019 роком частка власного капіталу збільшилася на 8,33 пунктів, але продовжує залишатися вкрай низькою. Кредиторська заборгованість знизилась на 24,15 пунктів, її частка становить 11,51%. Інші поточні зобов'язання зросли на 15,78 пунктів і їх частка велика – 76,97 %, тобто фінансування оборотних коштів йде в основному за інших поточних зобов'язань. Питомі ваги інших складових пасиву незначні.

2.2 Аналіз показників фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності та рентабельності

Для того, щоб оцінити рівень фінансової стійкості підприємства скористуємося формою № 1-м «Баланс» за три роки.

Таблиця 2.5- Аналіз фінансової стійкості малого підприємства

Показник	2018р.	2019р.	2020р.	Відхилення 2019р. до 2018р.	Відхилення 2020р. до 2019р.	Нормативне значення (оптимальна динаміка)
Показники структури джерел формування капіталу						
Коефіцієнт фінансової автономії	0,84	0,03	0,11	-0,81	0,08	$\geq 0,5$
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,16	0,97	0,89	0,81	-0,08	$< 0,5$
Коефіцієнт фінансового ризику	0,19	33,29	7,89	33,1	-25,4	< 1
Коефіцієнт фінансової стабільності	5,25	0,03	0,13	-5,22	0,1	≥ 1
Показники стану оборотних активів						
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,94	0,97	0,99	0,03	0,02	$> 0,1$
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	0,83	0,03	0,11	-0,8	0,08	$\geq 0,1$

Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	129,42	8,15	4,63	-121,27	-3,52	≥ 0,5
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	0,09	0,05	0,87	-0,04	0,82	Підвищення
Показники стану основного капіталу						
Коефіцієнт майна виробничого призначення	0,05	0,004	0,03	-0,046	0,026	Підвищення
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	0,05	0,0007	0,0012	-0,0493	0,0005	Підвищення
Коефіцієнт нагромадження амортизації	0,74	0,8	0,82	0,06	0,02	Зниження
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	20,51	1364,02	799,21	1 343,51	-564,81	Підвищення

Показники структури джерел формування капіталу за 2018 рік знаходяться в межах нормативного значення. В 2019 та в 2020 році показники знаходяться поза нормативних значень. Значення показників фінансової автономії знизилось, що означає зростання фінансових ризиків для підприємства. Показники концентрації позикового капіталу є вищими за два останні роки, то рівень фінансових ризиків також є високим. Фінансова стабільність підприємства значно вища за нормативне значення, що може вказувати на неповне використання потенціалу підприємства. Для нормалізації показників треба залучати кошти власників або інвесторів, реінвестувати прибуток у роботу підприємства.

В показниках стану оборотних активів простежується позитивна динаміка, коефіцієнт маневреності власного капіталу з кожним роком підвищується і майже досягає нормативного значення. В 2018 році коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами має значення, що перевищує норму. Це означає, що підприємство частково фінансує короткострокові активи довгостроковим капіталом. В 2019 році показник значно знизився і став значно менше за нормативне значення це свідчить про значну фінансову залежність підприємства від зовнішніх кредиторів. В 2020 році показник прийшов до оптимального значення. Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами з кожним

роком знижується, що говорить про негативну тенденцію, але все ж таки знаходиться в межах норми.

Бачимо позитивну тенденцію щодо коефіцієнта маневреності власних оборотних коштів, а це означає, що компанія здатна відповідати за своїми найбільш терміновими зобов'язаннями.

Щодо показників стану основного капіталу, то простежується коливання за 2018-2020 рр., коефіцієнт майна виробничого призначення в 2019 році знизився в порівнянні з минулим роком, підприємству доцільно залучити довгострокові позикові кошти для зросту майна виробничого призначення, потім спостерігаємо оптимальну динаміку, тобто підвищення показника. Щодо коефіцієнта нагромадження амортизації, то він з кожним роком поступово зростає. Це негативна тенденція, адже це свідчить про ступінь зносу основних засобів. В цілому співвідношення оборотних і необоротних активів знаходиться на оптимальному рівні, бо торговельній сфері цей показник буде високим.

Згрупуємо активи за рівнем ліквідності та пасиви за терміновістю сплати.

Таблиця 2.6- Групування активів за рівнем ліквідності (тис.грн)

Група	Вид оборотних активів	Економічний зміст (статті та розділи балансу)	2018 р.	2019 р.	2020 р.
A1	Високоліквідні	Гроші та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції	42,8	39,2	1 501,1
A2	Середньоліквідні	Поточна дебіторська заборгованість за видами	544,2	10 520,9+22+19457,5	258,2+92,9 +11 737
A3	Низьколіквідні	Запаси, поточні біологічні активи, витрати майбутніх періодів, інші оборотні активи	3,8	105,2	374,6+1620,8
A4	Важколіквідні	Необоротні активи; необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	28,8	22,1	19,5

Таблиця 2.7- Групування пасивів за терміновістю сплати (тис.грн)

Група	Вид пасивів	Економічний зміст (статті та розділи балансу)	2018 р.	2019 р.	2020 р.
П1	Найбільш термінові зобов'язання	Поточна кредиторська заборгованість за видами	60,2	10 757,6+71,7	1 795,8+42,2
П2	Короткострокові зобов'язання	Короткострокові кредити банків, доходи майбутніх періодів, інші поточні зобов'язання	38,8	18 457,9	12 011,2
П3	Довгострокові зобов'язання	Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	-	-	-
П4	Постійні пасиви	Власний капітал; зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	520,6	879,7	1754,9

Таблиця 2.8- Аналіз ліквідності малого підприємства (тис. грн)

Група	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Група	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Надлишок (+) або нестача (-) платіжних засобів (А-П)		
A1	42,8	39,2	1 501,1	П1	60,2	10 829,3	1 838	-17,4	-10 790,1	-336,9
A2	544,2	30 000,4	12 088,1	П2	38,8	18 457,9	12 011,2	505,4	11 542,5	76,9
A3	3,8	105,2	1 995,4	П3	-	-	-	3,8	105,2	1 995,4
A4	28,8	22,1	19,5	П4	520,6	879,7	1 754,9	- 491,8	-857,6	- 1 753,4

Щоб визначити ліквідність балансу треба порівняти розрахунки за групами активів і зобов'язань. За умови дотримання даних співвідношень баланс буде вважатися ліквідним:

$$A1 \geq П1, A2 \geq П2, A3 \geq П3, A4 \leq П4.$$

За даними таблиці 2.8 не виконується умова $A1 \geq П1$, це означає, що підприємство не є абсолютно ліквідним. Нестача високоліквідних активів була частково скомпенсована надлишком активів групи А2, рівень покриття яких є високим. Проте така компенсація є лише вартісною, а в реальній платіжній

ситуації менш ліквідні активи не завжди зможуть повноцінно замінити більш ліквідні.

Таблиця 2.9- Аналіз ліквідності та платоспроможності малого підприємства

Показник	2018р.	2019р.	2020р.	Нормативне значення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,43	0,001	0,11	$\geq 0,2$
Коефіцієнт швидкої ліквідності	5,93	1,03	1,001	$\geq 0,7$
Коефіцієнт загальної ліквідності	5,97	1,03	1,13	$\geq 1,0$

Аналізуючи показники ліквідності та платоспроможності можна зробити висновок, що коефіцієнт абсолютної ліквідності в 2018 році перевищує нормативне значення, що означає наявність невиправдано високих обсягів вільних грошових коштів, які можна було б використовувати для розвитку бізнесу. В 2019-2020 роках показник навпаки впав і став менше норми, це означає, що підприємство не може негайно розрахуватися з постачальниками за допомогою грошових коштів усіх видів.

Коефіцієнт швидкої ліквідності за 2018-2020рр. знаходиться в межах норми і вказує на те, що на підприємстві досить ліквідних оборотних коштів для своєчасного розрахунку за зобов'язаннями.

Загалом значення коефіцієнта загальної ліквідності має нормативне значення за 2019-2020 рр., але в 2018 році значно перевищує норму. Значення більше 1 може свідчити про нераціональну структуру капіталу.

Таблиця 2.10- Аналіз рентабельності малого підприємства

Показник	2018р.	2019р.	2020р.	Відхилення 2019р. до 2018р	Відхилення 2020р. до 2019р
Показники рентабельності капіталу					
Рентабельність діяльності підприємства (сукупного капіталу)	-5,2%	1,2%	6,7%	6,4	5,5
Рентабельність власного капіталу	-6,2%	40,8%	59,3%	47	18,5
Рентабельність основного (необоротного) капіталу	-112,5%	1 624,9%	5339%	1 737,4	3 714,1
Рентабельність операційного капіталу	-5,2%	1,2%	6,7%	6,4	5,5
Показники рентабельності продажу					
Рентабельність реалізованої продукції	-0,072%	0,633%	0,988%	0,705	0,355
Рентабельність доходів	-0,072%	0,63%	9,87%	0,702	9,24
Показники рентабельності виробництва					
Рентабельність виробництва продукції	-0,073%	0,644%	1,047%	0,717	0,403
Рентабельність продукції (виробництва, діяльності) в цілому	-0,072%	0,634%	0,999%	0,135	0,365

Результати дослідження вказують на те, що діяльність в 2018 році була збитковою, про це свідчить від'ємне значення показників. За 2019-2020 роки ситуація покращилась, показники за ці два роки зростали і вже не мали від'ємного значення. Щодо показників рентабельності капіталу, то зростання власного капіталу вказує на підвищення здатності підприємства генерувати прибуток власникам. Збільшився також показник і оборотного капіталу, а це означає, що підприємство поліпшило використання основних фондів. Показники рентабельності продажу збільшились, а отже прибуток який отримує підприємство зріс. Рентабельність виробництва також зросла протягом останніх двох років і вказує на ефективність діяльності підприємства.

Узагальнюючи все вище проаналізоване можна зробити такий висновок, що у підприємства є високі обсяги вільних грошових коштів, які можна було б використовувати для розвитку бізнесу, рентабельність та ефективність зростає, підприємство поліпшило і використання основних фондів і збільшило власний прибуток, але показники фінансової автономії знизилось, а це буде

сигналізувати про високий рівень ризиків і низьку стійкість компанії в середньостроковій перспективі.

Підприємство не до кінця розкриває власний потенціал, тож йому треба залучати кошти власників або інвесторів, реінвестувати прибуток у роботу підприємства.

З ГОЛОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Досліджуючи діяльність малих підприємств ми стикнулися з багатьма проблемами, які стримують їх розвиток.

На даний момент існує безліч факторів, що стримують процес розкриття потенціалу малого підприємництва. По-перше, головними перешкодами для подальшого розвитку є регуляторний тиск, корупція та недостатній рівень попиту на свої товари та послуги.

По-друге, великі підприємства здійснюють ефективніше свою діяльність ніж малі. Зокрема, це представляється у рівні заробітної плати та прибутку. Водночас, держава повинна скоротити транзакційні витрати у тому разі, коли вони спричинені регулюванням.

По-третє, з причин того, що частка малих підприємств у два рази менша за частку сектору ВВП, попит виходу на зовнішні ринки ускладнений. Відповідно до даних офіційної статистики при наявності можливих системних похибок, частка малих підприємств в експорті робіт, послуг та товарів є низькою. При цьому, також проблемою є і висока вартість здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Малі підприємства не експортують з причин відсутності допомоги з боку держави та незнанням ринків і партнерів.

Вчетверте, відсутність або обмеженість інформаційної структури і підтримки малого бізнесу. До важливого фактору, що стримує його розвиток, можна віднести відсутність інформаційної структури, а також незнання підприємцями правових основ ведення підприємницької діяльності.

Вп'яте, проблеми у взаємодії малих підприємств з державними структурами, а саме те, що влада не стала захистом і опорою для малого бізнесу.

Вбачається проблема і в нестачі фінансових коштів для розвитку малого бізнесу. У підприємств даного масштабу найчастіше відбувається нестача фінансових ресурсів, а власних коштів найчастіше не вистачає, щоб поповнити матеріальні запаси, адже залучати позикові засоби не завжди можливо.

Крім того, пригальмовуючим чинником розвитку малих підприємств є низький рівень їх інновацій. Великим підприємствам з промислової та

високотехнологічної діяльності більш властивий високий рівень інновацій, до яких малі підприємства належать в меншій мірі.

Таким чином, вивчивши дані проблеми, пропоную ввести наступні заходи впливу щодо їх вирішення.

Захід 1: Формування комфортного середовища для підприємницької діяльності малого бізнесу:

- вдосконалення ступеня інформаційного забезпечення, в тому числі поліпшення роботи державної служби статистики;
- полегшення дій щодо реєстрації, закритті та банкрутства малого підприємства;
- зниження державного контролю тиску з боку ДФС, служби пожежної безпеки до малого підприємства;
- надання більшого доступу до публічних закупівель.

Захід 2: Вдосконалення та оптимізація державного експорту:

- формування комфортних умов для здійснення експортної діяльності (ефективне регулювання, збільшення доступу до фінансових ресурсів, демонополізація економіки, боротьба з корупцією);
- стимулювання експортної діяльності малого підприємництва шляхом впровадження відповідного навчання та інформування (професійна підготовка та навчання з питань на експортну готовність, а також проведення заходів та семінарів).

Захід 3: Збільшення рівня інновацій та інноваційної діяльності

- зважання на регіональні особливості малих підприємств (розроблення регіональних стратегій та програм розвитку, згідно реальних потреб, результативне використання ресурсів, здійснення моніторингу, оцінювання та координація на рівні регіонів);
- стимулювання залучення прямих іноземних інвестицій (налагодження відносин між вітчизняними та іноземними підприємствами);
- залучення державних коштів у дослідження та інновації (налагодженість відносин між науковими установами і науково-дослідними інститутами);
- активізація передачі навичок, знань, технологій, методів виробництва і зв'язків виробництва науковими відділами або установами;

Захід 4: Розвиток та поширення культури підприємництва:

- проведення різних безкоштовних семінарів;
- безкоштовне створення сайтів для ведення бізнесу;
- підтримка роботодавців з метою навчання своїх працівників;
- стимулювання до навчання (проведення профорієнтаційних заходів, співпраця з професійно-технічними і вищими навчальними закладами);
- підвищення рівня фінансової грамотності (проведення консультацій та тренінгів з питань започаткування та розвитку бізнесу).

Захід 5: Розширення доступу малого підприємництва до фінансування:

- надання комерційними банками кредитів для малих підприємств;
- створення умов для забезпечення безпеки депозитів (гарантування вкладів, право на відшкодування коштів);
- розширення джерел фінансування для малих підприємств (використання інструментів для мобілізації фінансових ресурсів).

Мале підприємництво відіграє значну роль в соціально-економічному розвитку суспільства, у вирішенні найважливіших завдань по забезпеченню зайнятості населення, збереженню стабільності на ринку праці, насиченню ринку товарами і послугами. Тому, реалізація всього перерахованого призведе до збільшення позитивних показників в економіці як і окремих регіонів так і держави в цілому.

ВИСНОВОК

Отже, малий бізнес в силу обмеженості масштабів своєї діяльності, а також інших специфічних особливостей спрямований в основному на задоволення місцевих потреб у товарах і послугах і, отже, має переважно регіональну спрямованість. Необхідно відзначити, що представники малого бізнесу дозволяють створити ефективну економічну базу використання виробничого потенціалу регіонів, формують умови для розвитку підприємництва в усіх ринкових нішах, дають значне число нових робочих місць, забезпечують задоволення потреб місцевого населення, в певній мірі знижують наслідки соціальних потрясінь, що в т.ч. обумовлено з їх тіньовою діяльністю.

Обов'язковим елементом ринкової економіки вважається функціонування малого підприємства. Мале підприємство функціонує у всіх державах світу і включає ті сфери господарської діяльності, які не заборонені законом. Мале підприємство залишається одним з найбільш важливих секторів економіки і в той же час, як демонструє досвід, дає право вирішувати неабиякі труднощі в соціально-економічному і політичному напрямку.

У різних державах світу різні критерії щодо визначення малого підприємства. Були встановлені граничні величини після яких підприємство перестає відноситись до категорії малих. На сьогоднішній день у світовій практиці було нараховано більш ніж 50 статистичних критеріїв щодо віднесення підприємств до категорії малих. Всі вони визначаються за якісними, кількісними та комбінованими характеристиками.

Механізм фінансування малого бізнесу - це система форм, способів і засобів впливу на процес фінансування їх роботи. Він складається під впливом 3-х елементів: підприємств, ринку і держави. Державі надається ключова роль у сприянні полегшеного доступу малих підприємств до джерел фінансування методом впровадження схем, товарів і програм державної допомоги малого бізнесу.

За думкою деяких українських науковців в Україні помічений недостатній рівень розвитку малого підприємництва. Насамперед це є значним недоліком в загальнодержавній та регіональній політиці держави. Головними перешкодами для подальшого розвитку є регуляторний тиск, корупція та недостатній рівень попиту на свої товари та послуги.

Щоб покращити розвиток малого підприємництва треба:

- формувати комфортне середовище для підприємницької діяльності малого бізнесу;
- вдосконалити та оптимізувати державний експорт;
- збільшити рівень інновацій та інноваційної діяльності;
- розвинути та поширити культуру підприємництва;
- розширити доступ малого підприємництва до фінансування.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Черняєва О.В. Сутність і значення малого підприємництва у світовій економіці / О.В. Черняєва, А.Ю. Гриненко // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. Вип. 3(08). С. 33–42.
2. Пукало О. Теоретичні проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні / О. Пукало // Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2017. № 4. С. 31–37
3. Матусова О.М. Сутність і класифікація малого сільського підприємництва / О.М. Матусова // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. 2016. – № 1. С. 12–17.
4. Білик Т.О. Мале підприємництво: розвиток та прибутковість / Т.О. Білик // Формування ринкових відносин в Україні. 2014. № 10. С. 78–84.
5. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 488 с
6. Білорус О.Г. Фінансові та грошово-кредитні чинники інвестиційно-інноваційного розвитку малого та середнього бізнесу / О.Г. Білоус // Банківська справа. 2014. № 1. С. 14–18.
7. Фролова В.Ю. Актуальні проблеми діяльності суб'єктів малого підприємництва в Україні / В.Ю. Фролова // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2017. № 1(37). С. 16–34.
8. Волощук Н.Ю. Теоретичні підходи до дослідження сутності категорії малого підприємництва / Н.Ю. Волощук // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. : Економіка. 2015. Вип. 2(2). С. 13–17.
9. Міца В. В. Малий бізнес як суб'єкт економічної системи регіону / В. В. Міца // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2018. - Вип. 20(2). - С. 123-126.
10. Кушнір О. К. Малий бізнес в Україні: проблеми розвитку / О. К. Кушнір // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. - 2015. - Вип. 10. - С. 178-182.
11. Кристиняк М. Б. Малий бізнес та мале підприємництво як важливий фактор розвитку національної економіки / М. Б. Кристиняк // Формування ринкових відносин в Україні. - 2014. - № 11. - С. 21-26.

12. Меньяйлова Г. Є. Малий бізнес і підприємництво: характеристики та місце в економіці України / Г. Є. Меньяйлова // Формування ринкових відносин в Україні. - 2014. - № 5. - С. 149-154.
13. Сілічєва Н. Є. Малий бізнес в Україні: стан та перспективи розвитку / Н. Є. Сілічєва // Економічні інновації. - 2015. - Вип. 59. - С. 303-309.
14. Пузикова Л. Оксана Колесова: "Малий бізнес врятує Україну" / Л. Пузикова, Ю. Поташній // Віче. - 2010. - № 7. - С. 52-53.
15. Поліщук Г. Теоретичне розуміння сутності малого підприємництва / Г. Поліщук // Актуальні проблеми державного управління. - 2018. - Вип. 3. - С. 31-35.
16. Прокопенко Н. С. Сутність малого підприємництва в економічному розвитку суспільства / Н. С. Прокопенко, О. І Куцик, М. О. Скорик // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2017. - Вип. 6(2). - С. 91-95.
17. . Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики / Варналій З.С. – 4-те вид. – К.: Тво «Знання», КОО, 2008. – 302с.
18. Лапуста, М. Г. Малое предпринимательство: учебник / М. Г. Лапуста. - Москва : ИНФРА-М, 2011. - 685 с
19. Малий та середній бізнес / В. Є. Сахаров, Я. В. Белінська, О. В. Зав'ялова та ін.; під ред. В. Є. Сахарова. – К.: ВНЗ «Національна академія управління», 368 с.
20. Довгальова О. В. Управління малим бізнесом: підручник / О. В. Довгальова, О. В. Балабенко: Донбас. нац. акад. буд-ва і архіт. – Макіївка; Донецьк: Цифрова типографія, 2011. – 298 с
21. Кредісов В. А. Організаційно-економічні форми підприємництва та проблеми його розвитку / В. А. Кредісов // Менеджмент. – 2008. №10. – Режим доступу:http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Menedzhment/2008_10/kredisov.htm.
22. Васільєва Л.М. Сутність суб'єктів малого підприємництва. URL: http://www.rusnauka.com/27_NII_2010/Economics/72037.doc.htm.
23. Говорушко Т. А., Тимченко О. В. Малий бізнес: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 200 с.
24. Реверчук С. К. Малий бізнес: методологія, теорія і практика. Київ, 1996. 192 с

25. Закон України від 29.01.2020р. № 143-IX «Про підприємництво» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text>

26. Суть і зміст понять «підприємництво», «бізнес», «підприємницька структура» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://buklib.net/books/30585/>

27. Дудар Ю. Особливості управління фінансовими ресурсами малого підприємства / Ю. Дудар // Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]. - 2016. - № 9. - С. 53-65.

28. Господарський кодекс України від 13.06.2021 р. № 436-IV, стаття 55 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

29. Господарський кодекс України від 13.06.2021 р. № 436-IV, стаття 44 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

30. Попов В.М., В.В.Ткаченко Складові механізми фінансового забезпечення малих підприємств / Попов В.М., В.В.Ткаченко // Наукові записки, вип.20, 2016. – С. 127-134

31. Фастовець А.А., Фисун І.В. Фінанси малого бізнесу: навч. посіб. / А.А. Фастовець, І.В. Фисун. – К.: Кондор-Видавництво, 2013. – 302 с.

32. Безус А. М. Розвиток підприємств малого бізнесу в Україні / Алла М. Безус, Катерина В. Шафранова // Вісник КНУТД №3 (99), 2016. – С. 7-17.

33. Костенко, О. О. Проблеми державного регулювання підприємницької діяльності / О. О. Костенко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: зб. наук. праць / ДВНЗ«ПДТУ». – Маріуполь, 2018. – Вип. 17. – С. 194–201

34. . Падерін І. Д. Парадигма функціонування малого підприємництва в умовах децентралізації регіонів / І. Д. Падерін, Ю. Г. Горященко // Економічний вісник Донбасу. – № 3(45), 2016. – С. 90-93

35. Безус А. М. Розвиток підприємств малого бізнесу в Україні / Алла М. Безус, Катерина В. Шафранова // Вісник КНУТД №3 (99), 2016. – С. 7-17.

36. Кужда Т.І. Фактори успішного розвитку малого та середнього бізнесу в країнах ЄС та в Україні [Електронний ресурс] / Кужда Тетяна

Іванівна, Сороківська Олена Анатоліївна , 2017. — Режим доступу:

<http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/18588>

37. Тютюнник Ю. М. Аналіз діяльності підприємств, фінансово-кредитних та бюджетних установ. Навчально-методичний посібник

для практичних занять і самостійної роботи. – 2-ге видання – Полтава : ПДАА, 2019. – 83 с

38. Гоголь Т.А. Особливості методики фінансового аналізу підприємств малого бізнесу /Т.А.Гоголь// Вісник чернігівського державного технологічного університету № 2 (66), 2013.- С. 386-393

39. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>